

Επιστήμη και Κοινωνία: Επιθεώρηση Πολιτικής και Ηθικής Θεωρίας

Τόμ. 17 (2007)

Τόμ. 17-18 (2007): Μετανάστες και Εκπαίδευση

Natacha Polony, Τα χαμένα παιδιά μας. Μικρή μελέτη για το χάσμα των γενεών

Ιορδάνης Κ. Παπαδόπουλος

doi: [10.12681/sas.514](https://doi.org/10.12681/sas.514)

Copyright © 2015, Ιορδάνης Κ. Παπαδόπουλος

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Παπαδόπουλος Ι. Κ. (2015). Natacha Polony, Τα χαμένα παιδιά μας. Μικρή μελέτη για το χάσμα των γενεών. *Επιστήμη και Κοινωνία: Επιθεώρηση Πολιτικής και Ηθικής Θεωρίας*, 17, 402–406. <https://doi.org/10.12681/sas.514>

των ανεξάρτητων αρχών και την 'πολιτική ύλη' που καλούνται να διαχειριστούν, τη νομοποιητική βάση της διάκρισης των εξουσιών και τον ιδιαίτερο ρόλο της δικαστικής λειτουργίας, καθώς και εκείνον της αυτοδιοίκησης και μορφών άμεσης δημοκρατίας.

Και όλα αυτά υπό την παραδοχή ότι ο σεβασμός στη δημοκρατική αρχή και τους κοινοβουλευτικούς θεσμούς δεν ταυτίζεται με την άκριτη αποδοχή και την άνευ ετέρου νομοποίηση οποιασδήποτε επιλογής της εκάστοτε εξουσίας. Η διαφάνεια στον δημόσιο βίο και η κατάργηση πελατειακών πρακτικών έχει την ίδια σημασία και συνδέεται άρρηκτα με την ασφάλεια δικαίου και την εφαρμογή του νόμου.

Ο συγγραφέας, καθηγητής διεθνών οικονομικών και ευρωπαϊκών σχέσεων, δεν αναφέρεται απλά και μόνο στη διαδικασία παραγωγής των συνταγματικών κανόνων, αλλά έχει επίγνωση ορισμένων δομικών και 'γενετικών' χαρακτηριστικών του Συντάγματος του αυστηρού του χαρακτήρα, καθώς και της όσο το δυνατό πιο γενικής και αφηρημένης διατύπωσης των διατάξεων. Αυτός είναι και ο λόγος για τον οποίο συχνά επαναφέρει τη διαπίστωση πως δεν μπορούν όλα να προβλέπονται στο Σύνταγμα, αλλά πρέπει να καταλείπεται ευρύ ρυθμιστικό πεδίο στον κοινό νομοθέτη.

Ο προβληματισμός για την αξιοπιστία του Συντάγματος όχι τόσο ως ιστορική δοκιμασία αλλά ως καθημερινή κρίση (νομοποίησης) της πολιτικής διατρέχει τον λόγο του συγγραφέα, ο οποίος διατυπώνεται ως 'δοκιμασμός', αφού εκφέρεται με την άνεση της δεδηλωμένης επιστημολογικής οπτικής, τα μεθοδολογικά εργαλεία της οικονομικής ανάλυσης, καθώς και απόλυτα εντοπισμένες βιβλιογραφικές αναφορές. Άρα είναι προβληματισμός ειλικρινής και γι' αυτό ανοιχτός στον αντίλογο, τον οποίο και προκαλεί: δεν επιδιώκει το δυσπρόσιτο 'ακαδημαϊκό' ύφος, αλλά μπορεί να είναι και επιστημονικά ακριβής και πολιτικά ευθύς.

Νίκος Παπαχρήστος

Natacha Polony, *Τα χαμένα παιδιά μας. Μικρή μελέτη για το χάσμα των γενεών*, πρόλογος: Σταύρος Ζουμπουλάκης, μτφρ.: Ξένια Σκούρα, εκδόσεις Πόλις, Αθήνα 2006, 249 σελ.

Η σημασία της εκπαίδευσης ως κοινωνικού θεσμού και οι αλλαγές που συμβαίνουν σε μια εποχή ανασφάλειας και διακινδύνευσης δεν απασχο-

λούν ασφαλώς μόνο την ελληνική κοινωνία. Αυτό που διαφοροποιεί τα πράγματα από χώρα σε χώρα είναι οι όροι και το πλαίσιο μέσα στο οποίο πραγματοποιείται ο δημόσιος διάλογος για την κρίση που διέρχεται ο θεσμός και τις αλλαγές που καθίστανται αναγκαίες βάσει ορθολογικών 'σεναρίων'. Τα σενάρια αυτά μπορεί να ποικίλλουν, από τη στάση της άκριτης ή και αμυντικής διατήρησης κατεστημένων δομών και 'κεκτημένων' έως τη μεταρρύθμιση ή και απορρύθμιση που μπορεί να φθάνει στο επίπεδο της παροχής εξατομικευμένων εκπαιδευτικών υπηρεσιών. Σε κάθε περίπτωση, το ζητούμενο μιας δημόσιας διαβούλευσης για την εκπαίδευση που θα αφορούσε υποχρεωτικά όλες τις βαθμίδες, θα έπρεπε να είναι πρωτίστως η νηφάλια και εμπειριστατωμένη συζήτηση όλων των πτυχών του ζητήματος η επίκληση ορθολογικών επιχειρημάτων για τους βέλτιστους τρόπους μετάδοσης της γνώσης και του πολιτισμού αλλά και της παραγωγής ανταγωνιστικού ανθρώπινου-κοινωνικού κεφαλαίου.

Το βιβλίο της Polony είναι ένα τολμηρό δοκίμιο για την εκπαίδευση και μπορεί να βοηθήσει τον αναγνώστη να αναθεωρήσει σειρά στερεοτυπικών απόψεων που είναι ευρέως διαδεδομένες για την πορεία που έχουν πάρει τα πράγματα. Οφείλουμε να επισημάνουμε, όπως κάνει και ο Σταύρος Ζουμπουλάκης στον πρόλογο του, ότι δεν αποτελεί καρπό πολύχρονης διδακτικής πείρας και τριβής στις αίθουσες διδασκαλίας αλλά και ούτε προϊόν μιας καλά δομημένης κοινωνιολογικής ανάλυσης που πληροί, με την αυστηρή έννοια του όρου, τα κριτήρια της εμπειρικής έρευνας. Η παρατήρηση, όμως, αυτή δεν ισοδυναμεί με έμμεση υπόδειξη προς τον υποψήφιο αναγνώστη να θεωρήσει ότι η μελέτη της Polony υπολείπεται σε κοινωνιολογικό και φιλοσοφικό απόβαρο κάθε άλλο. Τα επιχειρήματα της συγγραφέως διαθέτουν αναλυτική ισχύ και εμπειρικό αντίκρισμα και προπαγάνδα μπορούν να λειτουργήσουν αφυπνιστικά σε μια εποχή που εύκολα κανείς οδηγείται είτε στη χούνωση και την αδιαφορία είτε σε εύκολους αφορισμούς και ποικιλόχρωμους δογματισμούς.

Σε μια εποχή ρηχού πολιτικού και κοινωνικού καθωσπρετισμού το δοκίμιο της Polony μπορεί να ξαφνιάσει με τον απύ και πολεμικό του χαρακτήρα. Η πολεμική της ίσως και να αγγίζει κάποιες φορές τα όρια της υπερβολής. Σε μια συνολική όμως θεώρηση της μελέτης, ο χαρακτήρας αυτός δικαιολογείται απολύτως. Είναι η έκφραση του θυμού και της αγωνίας μιας μάχης εκπαιδευτικού μιας εκπαιδευτικού που βίωσε, έστω και για

μικρό διάστημα, την εκπαιδευτική πραγματικότητα στις 'Ζώνες Εκπαιδευτικής Προτεραιότητας', που προβληματίσθηκε γνήσια για την πορεία της σχολικής εκπαίδευσης στη Γαλλία και η οποία καταθέτει εντέλει με παρηγοσία τις θέσεις της για εκείνες τις κυρίαρχες ιδέες και πολιτικές που βυθίζονται στο σχολείο σε κρίση. Ο λόγος που αρθρώνει έχει ενδιαφέρον και ισχύ και μάλιστα πολύ πέραν των ορίων της γαλλικής κοινωνίας.

Η Polony δηλώνει από την αρχή του κειμένου της την οπτική γωνία από την οποία μελετά τον θεσμό της εκπαίδευσης: 'Είμαι με την κυριολεκτική έννοια αντιδραστική. Réactionnaire, από τη λατινική ρίζα "reagere", "αναπτύσσομαι ξανά" ή σε "αντίθετη κατεύθυνση"'. Η Polony πηγαίνει αντίθετα στον συρμό. Παραμένει ασυγκίνητη από τον δημόσιο διάλογο για την εκπαίδευση γιατί, έτσι όπως ασκείται, αφορά πρωτίστως μια πολιτική διαμάχη χαρακωμάτων ή μιντιακές τακτικές εντυπωσιασμού. Όλο αυτό το παίγνιο είναι καλά ενορχηστρωμένο. 'Δεκάριχοι' λόγοι με διαφορετικές δόσεις επιστημονικής επίφασης αναφέρονται στους 'νέους που είναι εκπληκτικοί' και επικαλούνται την αναγκαιότητα ανάπτυξης μιας 'κοινής βάσης γνώσεων και κουλτούρας'. Η κουλτούρα όμως αυτή συνεχεται από την 'αρχή' του ατέρμονου 'κινήτισμού' ο οποίος σημαίνει, στην πράξη, την κοινωνική αμνησία ή την αμνησιακή πρόοδο, τη στέρηση της μνήμης και οποιουδήποτε σημείου αναφοράς έξω από ένα διασταλμένο παρόν και αυτό αφορά όλους, και τις παλαιότερες αλλά και τις νεότερες γενιές.

Κατά την Polony, η πολιτισμική διάρρηξη της ιστορικής προοπτικής, της σχέσης μεταξύ παρελθόντος και παρόντος, είναι καίριας σημασίας για τη μετατροπή της εκπαίδευσης από θεσμό μετάδοσης γνώσης και πολιτισμού σε μηχανισμό εκμάθησης απλώς τεχνικών επικοινωνίας, αναγκαίων για την παραγωγή ευέλικτων εργαζομένων -κυρίως στον τριτογενή τομέα της οικονομίας- ή και ημιαβθών διευθυντικών στελεχών, τα οποία δεν θα είναι σε θέση πιθανότατα να επιτύχουν ούτε καν τα 'πολυπόθητα' οικονομικά αποτελέσματα.

Αξίζει να παρατεθεί εδώ το ακόλουθο απόσπασμα: 'Όλα δείχνουν ότι σε συγκεκριμένους τομείς, που σχετίζονται με τις πιο διαφορετικές οικονομικές δραστηριότητες, όπως και σε πιο αφηρημένους τομείς, που θεωρούνται ανώτεροι, η ρήξη της μετάδοσης της γνώσης από γενιά σε γενιά εκδηλώνεται με τη μη προσαρμοστικότητα των νέων στον επαγγελματικό χώρο που συναντούν. Η ρήξη συνεπάγεται πάνω απ' όλα διαφορετικούς τρόπους

λειτουργίας, αντίθετες απόψεις για τον κόσμο, γιατί αγγίζει ό,τι μπορεί να αποτελέσει το περιεχόμενο της μετάδοσης, ό,τι προσπαθούν γενικά τα ανθρώπινα όντα να δώσουν ως κληρονομιά στα παιδιά τους, ώστε να συνεχισθεί ο πολιτισμός τους. [...] είμαστε μάρτυρες μιας μεγάλης αποσύνδεσης της σημερινής γενιάς των κάτω των 25 με τις προηγούμενες. Εννοείται πως το μέλλον τούς ανήκει. Οπότε, ας αφήσουμε τους παλιότερους να γκρινιάζουν. Οι νέοι, αυτοί τουλάχιστον ξέρουν να χειριστούν έναν υπολογιστή, και με τον νέο νόμο για την παιδεία θα ξέρουν σύντομα τα ‘αγγλικά διεθνούς επικοινωνίας’, δηλαδή μια ιδιόλεκτο τετρακοσίων λέξεων, συγκεχυμένη και απλοϊκή’.

Προτού βιαστεί κανείς να διαφωνήσει με την Polony, θα πρέπει να ανατρέξει στα διαφορετικά σημεία της μελέτης της και να προβληματισθεί γύρω από τις ακόλουθες πτυχές της εκπαιδευτικής πραγματικότητας: την αδυναμία κριτικής επεξεργασίας των πληροφοριών εκ μέρους των μαθητών ή και των φοιτητών, την αύξηση του ποσοστού των μαθητών με υστέρηση στη μάθηση, την αδυναμία κατανόησης της λογικής σύνταξης και του νοήματος και την πρόσληψη στην καλύτερη των περιπτώσεων του επικοινωνιακού μόνο πλαισίου ενός κειμένου, τη μετατροπή των μαθησιακών διαδικασιών που απορρέουν από ένα συγκροτημένο αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών σε εκπαιδευτικές δραστηριότητες διασκεδαστικού κυρίως χαρακτήρα κατά τα πρότυπα του τηλεοπτικού ‘ζάπινγκ’ ή στο όνομα μιας στρεβλής ‘ισότητας εκπαιδευτικών ευκαιριών’, την ανάπτυξη ενός ιδιότυπου σύγχρονου αναλφαριθμητισμού μέσω της κατίσχυσης της χρηστικής γλώσσας των SMS ή, τέλος, την εκφορά ενός λόγου ασυνάρτητου, δίχως ίχνος λογικού ειρμού, εκ μέρους των υποψηφίων αυριανών καθηγητών στους διαγωνισμούς *agrégation*.

Η μελέτη της Polony μας προκαλεί να αναρωτηθούμε και να απαντήσουμε στο ερώτημα αν βρισκόμαστε ενώπιον ενός εκπαιδευτικού και πολιτιστικού ‘ταυτισμού’, στο πλαίσιο του οποίου προτείνονται ως ‘οργανωτικές’ αρχές της ανθρώπινης σκέψης η ταυτολογία και ο αυτισμός. Δεν πρέπει ασφαλώς να μας διαφύγει ότι ο ταυτισμός αυτός μας οδηγεί στο να επιθυμούμε ολοένα και περισσότερο την καταφυγή αποκλειστικά στη συγκίνηση και όχι στη λογική αλλά και στο να μετατρέπουμε το περιεχόμενο της διδασκαλίας μας σε ‘σέξι’, παραγκωνίζοντας το χειραφετικό ρόλο της γνώσης. Μήπως όμως έχουμε επιλέξει το βραχυπρόθεσμο ωφελμισμό και ως

εκπαιδευτικό όραμα; Κατά την Polony, φαίνεται πως δεν συνειδητοποιούμε ότι η οικονομική μηχανή θα 'κολλήσει' αν αφήσουμε τους νέους μας πολιτιστικά μετέωρους.

Ασφαλώς θα μπορούσε κανείς να κρίνει τη μελέτη της Polony από τη σκοπιά του αν προτείνει εντέλει η ίδια ένα συνεκτικό και πλήρες εκπαιδευτικό όραμα, πέραν της αυτονόητης υποστήριξης του 'παλιομοδίτικου' ανθρωπιστικού χαρακτήρα της παιδείας. Η μελέτη της, όμως, δεν παύει να είναι εξαιρετικά χρήσιμη ως 'αντίδραση' στην κυριαρχία στερεοτυπικών απόψεων ή μιας συνθηματολογίας κενής περιεχομένου. Μας προκαλεί να κάνουμε ένα βήμα παραπέρα και να αφουγκραστούμε τις αλλαγές στην κοινωνία της πληροφορίας, της γνώσης και της διακινδύνευσης. Να ομοιοτήσουμε σε επίπεδο αρχής ότι υφίστανται τουλάχιστον τέσσερα ερωτήματα που επιβάλλει –καταρχάς– ένας ορθολογικός στρατηγικός εκπαιδευτικός σχεδιασμός. Αναφερόμαστε σε εκείνα τα τέσσερα στάδια χαρτογράφησης, αξιολόγησης και σχεδιασμού που προϋποτίθενται από την έρευνα και ανάπτυξη των *βέλτιστων πρακτικών* στην εκπαίδευση διεθνώς [best practices approach]. Τα τέσσερα αυτά στάδια δεν είναι άλλα από την αποτίμηση του πού βρισκόμαστε στην παρούσα φάση, τον καθορισμό των προτεραιοτήτων και των στόχων μας, τον σχεδιασμό ενός πλάνου επιμέρους αλλά και συνολικότερων βελτιώσεων, και τέλος, την επιλογή των κατάλληλων μέσων επίτευξης των στόχων μας. Ο σχεδιασμός, βεβαίως, αυτός δεν αποτελεί μια ουδέτερη διαδικασία. Η εκπαίδευση και η παιδεία γενικότερα ως αγαθό είναι κάτι στο οποίο έχουν λόγο όλοι οι stakeholders, όλοι όσων δηλαδή διακυβεύονται τα συμφέροντα και τα δικαιώματα.

Ιορδάνης Κ. Παπαδόπουλος

Ανδρέας Πανταζόπουλος, *Με τους πολίτες κατά του λαού-Το ΠΑΣΟΚ της νέας εποχής*, Εστία, Αθήνα 2006, 400 σελ.

Πολλοί μελετητές έχουν ασχοληθεί με την πορεία και την εξέλιξη του ΠΑΣΟΚ, από την περίοδο της ίδρυσής του μέχρι τη σχετικά πρόσφατη 'εκσυγχρονιστική' του φάση υπό την ηγεσία του Κώστα Σημίτη. Η μελέτη του Ανδρέα Πανταζόπουλου για το 'νέο ΠΑΣΟΚ' του Γιώργου Παπανδρέου καλύπτει ένα κενό στην ελληνική βιβλιογραφία, σχετικά με τη μορφή και το περιεχόμενο αυτού του 'νέου' μετασημιτικού κόμματος.